

AAN DE RAND

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT 2020
JULI-AUGUSTUS-SEPTEMBER
Nr. 187

Uitgave van het
HET WERK DER DAKLOZEN v.z.w.

BLINDESTRAAT 6-8 – ANTWERPEN

www.cawantwerpen.be - adr@cawantwerpen.be

Gesticht in 1939

deelwerking van CAW Antwerpen

WOONGERICHTE OPVANG

Editoriaal

In deze editie van Aan de Rand vindt u een artikel terug van Danny Lescauwaet dat eerder verscheen op de website van Sociaal.Net. Hierin schetst hij de evolutie naar een meer woongerichte opvang van dak- en thuislozen. De opvang beweegt zich weg van de leefgroep richting studio-opvang, meent de auteur. Ideeën waar ook wij ondertussen van overtuigd zijn. Het mag dan ook niet verbazen dat deze ideeën ook onze plannen voor de ontwikkeling van onze site aan de Blindestraat, beïnvloeden.

We hadden u onze intenties en projecties overigens reeds vroeger beloofd. Corona strooide echter roet in het eten en vergaderingen om ons opzet en draaiboek gestalte te geven, werden uitgesteld.

Maar uitstel is zeker geen afstel! Een grondige reconversie van onze opvang komt eraan. En u weet nu alvast dat een meer woongerichte visie die hervorming zal stutten.

Bob Cools

Er zit beweging in de aanpak van thuisloosheid: ‘Meer mensen in studio-opvang’

Een gebouw met slaapzalen. Dat beeld van de thuislozenopvang is stilaan achterhaald. Toch blijft het nodig om de klassieke opvang van dak- en thuislozen te veranderen in meer studio-opvang. “Het is de weg naar meer woongerichte oplossingen”, aldus expert Danny Lescauwaet.

Tijdelijke opvang

In een ideale wereld zijn er geen dak- en thuislozen. Alleen leven we niet in een ideale wereld. En dus zijn er voor thuislozen woongerichte oplossingen nodig zoals Housing First. Maar dat lukt vaak niet, omdat mensen geen woning vinden. De private huurmarkt is ofwel te duur, ofwel van slechte kwaliteit. En voor een sociale woning moet je jaren wachten.

En dus blijft tijdelijke opvang in opvangcentra en studio's noodzakelijk.

Leefgroepgerichte opvang

Op 1 januari 2020 waren er in Vlaanderen nog negentien opvangcentra met een slaapzaal voor dak- en thuislozen. Criterium: slaapruidtes met twee of meer bedden, waar cliënten die niet behoren tot hetzelfde cliëntensysteem samen de nacht doorbrengen.

Die leefgroepgerichte, klassieke opvang is achterhaald. De laatste jaren is er duidelijk een tendens om deze opvang te vervangen door studio-opvang. Die studio's zijn gegroepeerd op een zelfde perceel of verspreid in de stad of regio.

Cijfers maken dit duidelijk. In 2015 waren er in de Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW) 85 opvangcentra. De CAW staan in Vlaanderen en deels in Brussel in voor de thuislozenopvang. 61 opvangcentra hadden uitsluitend een leefgroepwerking. Zestien opvangcentra hadden zowel leefgroepen als studio's, acht alleen studio-opvang.

Eén CAW beschikte over veertien verspreid gelegen opvangstudio's.

Nu, vijf jaar later zijn er nog 43 leefgroepgerichte opvangcentra, dertien met zowel leefgroep als studio's. Twee CAW's hebben samen 28 verspreid gelegen studio's. De tendens zet zich door met 25 projecten waarin reconversies van leefgroep- naar studio-opvang is gepland. Maar zo'n project realiseren vergt al snel drie jaar van planning, financiering, bouwen of verbouwen tot de verhuis en installatie van cliënten.

Coronaproof

De coronacrisis kan deze evolutie in een stroomversnelling brengen.

Opvangcentra kunnen besmettingen voorkomen door toegangscontrole op symptomen, testing, mondkapjes en het intensief gebruik van handgels. Maar het is toch vooral de infrastructuur die coronaproof moet zijn. Een eenpersoonskamer of afzonderlijke studio's per cliëntensysteem maken het veel gemakkelijker om opvang te compartimenteren. Besmettingsrisico's zijn een pak kleiner, zelfs indien het sanitair toch gemeenschappelijk zou zijn.

Schakelen naar studio-opvang

Maar naast corona zijn er nog andere motieven om collectieve opvang te vervangen door studio-opvang. In een leefgroep kunnen cliënten onmogelijk een normaal leven leiden. Ze hebben er weinig ruimte voor zelfbeschikking. “Zwemmen leer je in water, wonen in een woning” is een

algemeen gebruikt argument om voor dak- en thuislozen woongerichte oplossingen te bepleiten.

Studio-opvang is een goede tussenstap. De begeleiding kan er beter inspelen op de woonvaardigheden van de cliënt. Dat verhoogt de kans om gepast door te stromen naar begeleid wonen of een andere vervolfbegeleiding.

In een leefgroep worden veel inspanningen gedaan om het verblijf meer cliëntgericht te maken, door mensen meer autonomie te verlenen of door regels te versoepelen. Maar in de studio-opvang zijn er geen leefgroepregels en sancties. De drempel om mensen op te nemen ligt ook veel lager. Er zijn minder uitsluitingscriteria zoals de samenstelling van de groep, verslavingsproblemen, huisdieren, het gebruik van een rolstoel of bezoekerscontacten.

Bovendien is collectieve opvang absoluut niet geschikt voor gezinnen en kinderen. Dat geldt ook voor de groepsgerichte nacht- of winteropvang, waar veel daklozen terecht komen met verslavings- en psychiatrische problemen.

Studio-opvang is veel kind- en gezinsvriendelijker. In acute situaties zijn ook noodwoningen een meer gezins- en kindgericht alternatief.

Andere infrastructuur

Leefgroepgerichte opvang laat ook te weinig hulp op maat toe. Dat werd al in 2006 aangetoond in het onderzoek 'Zonder (t) huis' over de noden van thuislozen. Hulpverleners moeten er hun aandacht verdelen tussen de leefgroep en de individuele cliënt. Thuislozen zelf vonden opvangcentra ook te streng, te duur en te betuttelend.

De verouderde infrastructuur gaf ook weinig ruimte om de opvang anders te organiseren. De toegang van de thuislozenzorg tot het Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden (VIPA) opende nieuwe perspectieven.

In tal van bouw- en renovatieprojecten kwamen er opvangstudio's. De VIPA-reglementering vereist alleen nog dat er in de studio-opvang een gemeenschappelijke ruimte is. Deze regel zou men beter facultatief maken, want groepsactiviteiten kunnen ook in een dagopvang of inloopcentrum.

Niet alle infrastructuur van opvangcentra leende zich tot een verbouwing naar studio-opvang. Daarom werden nieuwbouwprojecten ingediend met studio's in gegroepeerde ligging. Waar geen eigen of geschikte bouwgrond was, koos men voor verspreide ligging.

Andere financiering

Omschakelen naar studio-opvang leidt ook tot een andere financiering van de opvangkosten.

In een leefgroepgerichte opvang betaalt de cliënt een all-inprijs voor bed, bad, brood en het gebruik van de infrastructuur. In de studio-opvang hebben mensen hun eigen keuken en sanitair. Ze betalen vaak enkel voor de woonkosten. Ze staan dan zelf in voor het bereiden van hun maaltijden en andere huishoudelijke activiteiten.

Andere begeleidingspraktijk

Om de overstap van leefgroepen naar studio-opvang te doen lukken, is het cruciaal om praktijkwerkers actief te betrekken. De leidinggevenden moeten ook voldoende kaas gegeten hebben van veranderingsmanagement.

De omslag van een leefgroep naar studio-opvang verandert immers de begeleidingsfunctie. Hulpverleners moeten zowel met mannen, vrouwen als gezinnen kunnen werken. Tot voor kort waren de opvangcentra van de CAW's bijna uitsluitend gericht op ofwel mannen, ofwel vrouwen met kinderen.

Begeleiders moeten ook omgaan met een breder gamma aan problematieken. Zo komen vrouwen en kinderen meestal door familiale problemen of geweld in de opvang terecht. Mannen vaak door verslaving, psychische problemen of een precair verblijfsstatuut.

Meer eigen verantwoordelijkheid

Nog belangrijker is dat mensen in een studio meer eigen verantwoordelijkheid hebben. De begeleidingsgesprekken gebeuren niet meer op een bureau of in een gespreksruimte, wel in de studio van de cliënt. De begeleiding wordt ambulante, zeer vergelijkbaar met wat hulpverleners doen binnen begeleid wonen.

Gegroepeerde studio-opvang met meer dan twintig studio's op één terrein is niet geheel vrij van samenle-

“Zwemmen leer je in water, wonen in een woning.”

vingingsconflicten tussen cliënten. Daarom wil men in grote complexe een conciërgefunctie voorzien.

In een leefgroepgerichte opvang is de caseload ongeveer vijf cliënten per hulpverlener, in de studio-opvang zijn dat acht cliënten. Hoger mag die caseload niet zijn, om voldoende aanklappend en doorstromingsgericht te kunnen werken. Want doorstroming blijft wel de doelstelling. Studio-opvang is een tijdelijk verblijf. Aangewezen voor thuislozen zijn immers woongerichte oplossingen zoals begeleid wonen of Housing First. De cliënt huurt dan zelf een woning bij een private of sociale verhuurder en krijgt begeleiding zolang dat nodig is.

Van opvang naar wonen

Door de reconversie van leefgroepen naar studio's komen we in de thuislozenzorg dichterbij die woongerichte oplossingen. De cliënten zijn er alvast beter voorbereid op de stap naar autonoom wonen.

De studio's blijven echter een vorm van opvang. Voor een vlotte doorstroming blijft op de huisvestingsmarkt een grote nood aan duurzame woningen voor deze kwetsbare groepen. Wie weet, als het aanbod groot genoeg is, kunnen sommige opvangstudio's op hun beurt omgetoerd worden in duurzame woningen voor Housing First.

Danny Lescrauwaet

Dit artikel verscheen eerder op de website van Sociaal.Net.

Hoeveel daklozen zijn er in ons land?

Het lijkt een eenvoudige vraag, maar dat is ze allerminst. Wie wordt beschouwd als dakloos? Enkel die groep die zichtbaar is op straat of die bij de verschillende diensten aanklopt (zoals de winteropvang, crisisopvang, ...)? Of moeten we ook de 'onzichtbare' thuislozen meetellen, mensen die tijdelijk bij vrienden of familie logeren, mensen die in een kraakpand of een andere vorm van ontoereikende huisvesting wonen (een garagebox, een auto, ...)? Wat met mensen die dreigen uit huis gezet te worden: zij zijn nog niet dakloos, maar zullen het misschien worden. En hoe moet je precies tellen? Via een telling op een bepaald moment, gedurende een bepaalde periode (een nacht, week, maand, ...)? Via vragenlijsten ingevuld door hulpverleners? Via registratiegegevens van hulpverleningsinstanties voor daklozen? We hebben voorlopig alleen maar inschattingen van het aantal dak- en thuislozen in de verschillende gewesten van België.

Evy Meys en Koen Hermans hielden in 2014 een eerste 'nulmeting' in Vlaanderen. Ze telden tussen 15 en 31 januari van dat jaar 711 personen ouder dan 16 jaar en 53 kinderen in de winteropvangcentra van Vlaanderen. Daarnaast telden ze tussen 15 januari en 15 februari 2014 nog 3.019 volwassenen en 1.675 kinderen in de thuislozenzorg van CAW's en in doorgangswoningen van OCMW's. Een tweede meting voor heel Vlaanderen gebeurde nog niet, al zijn verschillende steden wel bezig om het probleem op lokaal niveau in kaart te brengen. Zo telden Evelien Demaerschalk en Koen Hermans in februari 2020 het aantal dak- en thuislozen in Leuven. Gent en Luik volgen binnenkort. Dat het niet louter om een stedelijk fenomeen gaat, toonden Demaerschalk en collega's op basis van cliëntgegevens van OCMW's in enkele landelijke gemeenten (Diest, Scherpenheuvel-Zichem, Bekkevoort, Glabbeek en Tienen).

La Strada (nu Bruss'Help) telde tijdens de nacht van 5 november 2018 4.187 thuislozen. 51% was dakloos (en sliep op straat, in de nood- of crisisopvang of vond een slaapplek via een burgerplatform), 22% verbleef in een onthaalhuis of doorgangswoning, 25% verbleef in inadequate huisvesting (bv. een kraakpand). 1,5% overnachtte in ziekenhuizen in het Brussels Gewest.

In het Waals Gewest telden de partnerdiensten van de 'Relais Sociaux Urbains' in de loop van 2018 5.134 personen in de noodopvang, volgens IWEPS.

OCMW's kunnen ex-dak- en thuislozen die een woning vinden eenmalig een installatiepremie toekennen, als tussenkomst in de kosten die gepaard gaan met de installatie in de woning. In 2019 werden in heel België 8.373 installatiepremies toegekend (cijfers POD Maatschappelijke Integratie).

De cijfers zijn dus heel gefragmenteerd. Bovendien zijn het onderschattingen, want veel mensen blijven onder de radar (bv. wie geen beroep doet op hulpverlening, mensen zonder papieren, ...). Een ding is zeker: "De cijfers wijzen op het belang van een beleid dat sterk inzet op woonkwaliteit en betaalbaarheid van woningen" (Demaerschalk & Hermans op sociaal.net, 30/6/2020).

Ondertussen zien we in de opvangstructuren een omslag gebeuren van collectieve leefgroepen naar individuele opvang in studio's, zegt Danny Lescrauwaet op sociaal.net (11/8/2020). Dat is een goede evolutie, niet alleen in coronatijden, om het besmettingsrisico te verminderen, het komt ook dichterbij de buurt van een meer woongerichte oplossing als Housing First en draagt bij aan het welzijn van dak- en thuislozen.

Jill Coene

Corona en dakloosheid

Sinds het begin van de Coronacrisis, is er een merkbaar hogere nood aan isolatieruimtes en ziekenboegen voor daklozen in Antwerpen. Dit hebben wij onmiskenbaar vastgesteld in ons inloopcentrum in de provinciestraat: De Steenhouwer.

De meest kwetsbare groep van personen, waaronder daklozen, beschikken immers niet over een veilige plek waar ze in afwachting van hun test of quarantaineperiode kunnen verblijven. Dit terwijl net deze groep hier zo'n nood aan heeft.

Daklozen moeten in zéér zware omstandigheden zien te overleven. Hierdoor is deze doelgroep vaak nog kwetsbaarder voor het Coronavirus. Niet omdat de kans op besmetting groter is, wel omdat hun slechtere levensomstandigheden zorgen voor veel ernstigere gevolgen.

Het was dus hoe dan ook noodzakelijk om, buiten de maatregelen die de overheid voorschrijft, extra maatregelen te nemen om de daklozen te beschermen. Ze hebben gewoonweg niet de mogelijkheid om zich te isoleren. Dit leidt tot grote risico's zowel voor de doelgroep als voor de volksgezondheid.

Om deze bezorgdheden mee het hoofd te bieden, zal er vanuit CAW-Antwerpen een nieuw opvangcentrum

openen in september 2020. Het opvangcentrum zal gelegen zijn aan de Lange Scholierstraat in het centrum van Antwerpen. Dit opvangcentrum wil daklozen, in afwachting van een corona-test of het resultaat ervan, een veilige opvang bieden. Indien een test positief zou zijn, kunnen zij hier ook uitzieken als een ziekenhuis-interventie niet noodzakelijk is. Er zullen in totaal 24 kamers worden voorzien.

Vanaf 7 september verhuist ook het hele Zorgteam naar dezelfde locatie in het kader van een breder straatzorg-project, in samenwerking met ZNA, Dokters Van De Wereld & Free Clinic. Zo zal ook het Zorgteam op de eerste lijn directe hulp en bijstand bieden aan de meest hulpbehoevenden.

Wij van De Steenhouwer kunnen deze aanpak alleen maar toejuichen.

Jan Van der Kreeft

— IN MEMORIAM —

Jean van Lidth de Jeude

Antwerpen, 14 juni 1928 - Wilrijk, 20 juli 2020

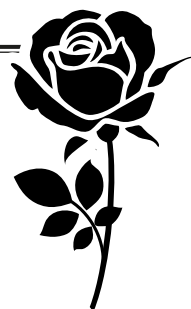
Jean was decennia lid van onze Raad van Bestuur en plichtsgetrouw secretaris. Zijn positieve kijk op de maatschappij, zijn sociaal engagement en zijn zorg voor de zwaksten waren van grote betekenis voor onze vereniging.

Hij blijft in onze gedachten als een edelmoedig en bescheiden man.

Hij noemde zich altijd Jean van Lidth...

Via zijn dochter Bernadette en kleinkind Florence Hoornaert blijft de familie Van Lidth de Jeude, medestichter van onze vereniging, actief onze werking steunen.

Wij bieden zijn vrouw Myriam en zijn hele familie onze diepste gevoelens van christelijk medeleven aan en wensen hun veel sterkte toe.

Kwaffuur oep Wielen

In een vorige editie van Aan de Rand stelden we u Isabelle Cuyts Kwaffuur oep Wielen voor. Isabelle, oud-medewerkster van De Steenhouwer en De Plataan, werkt als mobiel kapper en pedicure voor daklozen. Met het lichaam als insteek maakt zij verbinding met een erg kwetsbare doelgroep. In het kader van een reportage over huidhonger werd Isabelle onlangs geïnterviewd door reporter Brecht Devoldere van Radio 1. Hij kon vaststellen hoe veel deugd mensen die het zonder veel lichamelijke contact moeten stellen, kunnen hebben van aanraking. Daarover heeft Brecht het ook met een jongeman, Tim, die dat zelf aan den lijve ondervindt.

Je kan de twee interviews nog beluisteren:

<https://radio1.be/programma/de-wereld-van-sofie/radioitem/huidhonger-bij-thuislozen-tim-getuigt/25948>

<https://radio1.be/programma/de-wereld-van-sofie/radioitem/huidhonger-bij-thuislozen-masseuse-isabelle-cuyt/25949>

REAGEREN KAN

Hebt u vragen of bedenkingen?

Wilt u gewoon uw mening of een gedachte kwijt?

U kan steeds reageren via **eboonet@skynet.be**.

Als u de voorkeur geeft aan pen en papier of de telefoon dan treft u ons op **Het Werk der Daklozen, Aan de Rand, Blindestraat 6, 2000 Antwerpen. GSM: 0475.26.05.70**

U KAN ONS HELPEN door ons project 'renovatie van gebouwen WDD' financieel te steunen. Wij danken u voor elke gift, hoe klein deze ook mag zijn!

VOOR GIFTEN ONDER 40 EURO EN/OF INDIEN U GEEN FISCAAL ATTEST WENST, kan u storten op rekening:

Bankrekening IBAN BE 23 4127 1725 8191

van HET WERK DER DAKLOZEN, BLINDESTRAAT 6, 2000 ANTWERPEN

* * * * *

GIFTEN VANAF 40 EURO KAN U (BINNEN EENZELFDE BUGERLIJK JAAR) AFTREKKEN VAN UW BELASTINGEN.

Hiervoor hebt u een fiscaal attest nodig. Dit attest kan u enkel bekomen als u stort op onze EIGEN PROJECTREKENING binnen de Koning Boudewijnstichting. De Stichting verleent de wettelijke fiscale vrijstelling aan schenkers die via onze eigen projectrekening giften doen. U kan storten op rekening:

Bankrekening BE10-0000-0000-0404

van KONING BOUDEWIJNSTICHTING, BREDERODESTRAAT 21, 1000 BRUSSEL

Mededeling: 128/3140/00041